

Grzegorz Wieczorek

"Życie sportowe w Drugiej Rzeczypospolitej: Sukcesy, ciekawostki, sensacje", Krzysztof Szujecki, Warszawa 2012 : [recenzja]

Prace Naukowe Akademii im. Jana Długosza w Częstochowie. Kultura Fizyczna 15/1, 107-112

2016

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

Grzegorz WIECZOREK*

[Rec.] Krzysztof Szujecki, Życie sportowe w Drugiej Rzeczypospolitej: Sukcesy, ciekawostki, sensacje. Wydawnictwo Bellona, Warszawa 2012

Zbliża się jubileusz 150-lecia dziejów sportu w Polsce. Spodziewane obchody tej rocznicy mogłyby się odbyć w lutym 2017 r., upamiętniając powstanie w tymże miesiącu, ale w 1867 r. we Lwowie pierwszego oddziału Towarzystwa Gimnastycznego „Sokół”. Z tą datą i z tym stowarzyszeniem, które w latach międzywojennych, obejmując swoją strukturą całą Polskę i Polonię osiadłą w USA, Francji, Niemczech i w innych krajach, pełniło funkcję polskiego związku gimnastycznego, wiążemy genezę polskiego sportu. W jego dziejach można wymienić kilka kolejno następujących etapów, wyznaczonych następującymi cezurami 1867–1918, 1919–1939 (1944), 1945–1988 oraz od roku 1989 do lat współczesnych. W każdym z nich następował systematyczny rozwój sportu w znaczeniu organizacyjnym, teoretycznym o poziomie uzyskanych rezultatów i rywalizacji międzynarodowej. Problemy dziejów sportu w poszczególnych etapach oraz w całych dziejach Polski począwszy od drugiej połowy XIX w. do współczesności są od lat systematycznie badane przez historyków, politologów, socjologów kultury fizycznej ze znakomitymi wynikami. Są one prezentowane w stale zwiększającej się liczbie publikacji zwartych i artykułów naukowych w periodykach. Ich cechą jest jednak ze swej natury to, że raczej nie są pisane językiem popularnym, który mógłby przyciągnąć, poza osobami z wąskiego kręgu naukowców, licznej rzeszy kibiców i sympatyków sportu. Wyłania się więc problem uzupełnienia i upowszechnienia wiedzy o dziejach sportu w Polsce przez publikacje o charakterze popularnym. Nie tylko w związku ze zbliżającym się jubileuszem, ale przede wszystkim celem popularyzacji wiedzy o dziejach i ewolucji sportu w Polsce na tle udziału w rywalizacji międzynarodowej. Sport

* Dr, Wyższa Szkoła Bankowa we Wrocławiu, e-mail: grzegorz.wieczorek@wsb.wroclaw.pl.

ma w Polsce wielką liczbę kibiców sportowych i sympatyków, chodzących na mecze piłkarskie oraz imprezy w innych dyscyplinach sportu, oglądających systematycznie transmisje telewizyjne, czytających prasę sportową i rubryki o tej tematyce w prasie codziennej. Dla nich, ale także dla wszystkich potencjalnych czytelników przydatna byłaby seria popularnych książek, napisanych językiem przystępnym, bogato ilustrowanych, z notkami biograficznymi i „kapsułami” informacyjnymi (w nadszaniu za współczesnym trendem w konstruowaniu książek historycznych), prezentujących dzieje sportu w Polsce. Można przyjąć, iż w korespondencji z powyższym postulatem pozostaje omawiana książka autorstwa historyka Krzysztofa Szujeckiego.

Autor skupił się w niej na prezentacji, w chronologicznym zestawieniu i publicystycznej formie, wybranych zdarzeń sportowych oraz ich uczestników w latach Drugiej Rzeczypospolitej (1918–1939). Wybrał i opisał wydarzenia sportowe krajowe i międzynarodowe z lat międzywojennych w taki sposób, by czytelnicy zapoznawali się z nimi nie tylko jako odrębnymi faktami historycznymi, ale ciągiem zdarzeń układających się w proces historyczny powodujący systematyczną ewolucję i postęp w sporcie. Ponadto chyba udanie wydobył z opisów tychże zdarzeń dramaturgię sportu i jego bohaterów. Wykazał wzrastający udział polskich sportowców w rywalizacji międzynarodowej przez udział w meczach między państwowych, igrzyskach olimpijskich, mistrzostwach kontynentu europejskiego i mistrzostwach świata.

Zasadniczą treść książki autor zaprezentował w czterech rozdziałach chronologiczno-problemowych. Poprzedzone one zostały zarówno przedmową, jak i wprowadzeniem, co jest pewnym odstępstwem od zasad i tradycji pisarstwa nader popularnego, a książkę dopełniają wykaz skrótów, podsumowanie, bibliografia oraz sześć załączników bardzo pożytecznych ze względu wykorzystanie w nich tabelarycznych zestawień wyników sportowych.

Na zdefiniowanie celu książki i jego uzasadnienia autor poświęcił kilkustronicową przedmowę. Określił w niej własne stanowisko i zapatrywanie na istotę dziejów sportu wyczynowego, na potrzebę jego analizowania i przypominania nie tylko zdarzeń pozytywnych i zwycięskich, ale też niepowodzeń, bowiem nie ma postępu bez wydobywania wniosków z przeszłości. Autor nie był w tym zakresie całkiem autonomiczny, odwołał się bowiem do dorobku profesjonalnych historyków sportu. Podkreślił, że w ich publikacjach jednoznacznie udowodniony został związek sportu, a zwłaszcza jego ewolucja i wyższa poziomu z postępowaniem nauki w Polsce i na świecie, z polityką i gospodarką. Podkreślił znaną, nie tylko teoretykom i trenerom sportu, ale także sympatykom sportu prawdę o tym, że nie można wybić się w nim na skalę nieprzeciętną bez talentu i wieloletniego żmudnego treningu. Wiedzą o tym młodzi ludzie angażujący się do sportu wyczynowego, jak i kibice różnych dyscyplin sportu obserwujący mecze na stadionach i ekranach telewizorów, czytający prasę. Autor włączył się do tych ustaleń własnym stanowiskiem, akcentując także rozwój sportu i spo-

leczeństwa w procesie dziejowym. Nie mija się z prawdą, pisząc, że na rozwój i wyższą poziom sportu wyczynowego wpłynął postęp cywilizacyjny dokonany w poprzednich okresach. Wyciąga stąd wniosek, tylko pozornie uproszczony, że sukcesy współczesnych wybitnych sportowców mają związek, oprócz indywidualnego talentu i wkładu pracy, z wykorzystaniem doświadczeń poprzednich pokoleń sportowców, działaczy i szkoleniowców. Omawiana książka potwierdza stanowisko i poglądy autora, bowiem sport w okresie Drugiej Rzeczypospolitej rekonstruował się po latach rozbicia dzielnicowego, połączył jeden system organizacyjny, a wspierany przez władze państwowe i społeczne upowszechnił się wśród społeczeństwa oraz systematycznie wkraczał na areny międzynarodowe, z coraz wyższymi osiągnięciami.

Następujące po przedmowie wprowadzenie autor uzupełnił przez dodanie określenia wskazującego na ukierunkowanie jego treści na okres zaborów.

W rzeczywistości jest on nawet szerszy, gdyż Szujecki przypomniał genezę sportu wywodzącego się w początkach XIX w. z Wielkiej Brytanii. Przypomniał genezę nowoczesnego sportu na ziemiach polskich pod zaborami. Pierwsze stowarzyszenia w miastach polskich, zaborów rosyjskiego i austriackiego zaczęły powstawać od drugiej połowy XIX w. Wśród stowarzyszeń pionierskich wymienił PTG „Sokół” we Lwowie (1867), oraz towarzystwa wioślarskie, łyżwiarskie, cyklistów i myśliwych. W pierwszej dekadzie XX w. zaczęły powstawać w miastach polskich pierwsze kluby sportowe z dominacją piłki nożnej, wzorem klubów z innych państw europejskich. Kolejne dyscypliny sportowe propagowane przez stowarzyszenia i kluby w latach do wybuchu pierwszej wojny światowej adaptowały się dzięki prasie informującej coraz szerzej i systematyczniej o wydarzeniach międzynarodowych, jakimi stały się nowożytnie igrzyska olimpijskie. Nie mając wsparcia własnego niezależnego państwa, pewna liczba sportowców narodowości polskiej wzięła udział w IO w Londynie (1908) i w Sztokholmie (1912) w składzie reprezentacji państw zaborczych oraz Stanów Zjednoczonych Ameryki Północnej, do której wcześniej wyemigrowali bądź już się tam urodzili. W końcowej części wprowadzenia autor książki scharakteryzował krótko udział w popularyzacji sportu wśród mieszkańców ziem polskich pod zaborami pierwszych dziennikarzy relacjonujących wydarzenia sportowe na łamach prasy, komentujących je ze wskazaniem na ich wartości dla zdrowia i urody.

Dzieje sportu w latach Drugiej Rzeczypospolitej, które są głównym tematem książki, autor zaprezentował w czterech głównych rozdziałach chronologiczno-problemowych, zatytułowanych: 1. Początki polskiego sportu (1918–1924); 2. Pierwsze znaczące osiągnięcia (1925–1929); 3. Dalszy rozwój sportu (1930–1934); 4. Ugruntowanie średniej pozycji światowej (1935–1939). Zagadnienia szczegółowe w każdym z nich omówił w podrozdziałach problemowych. Rozdział pierwszy składa się z ośmiu podrozdziałów, drugi z jedenastu, trzeci z dziewięciu i czwarty z dwudziestu, co jest odzwierciedleniem systematyczne-

go upowszechnienia i rozwoju sportu w Polsce począwszy od pierwszych dni Drugiej Rzeczypospolitej aż po jej podbicie przez Niemcy i ZSRR we wrześniu 1939 r.

Tytuł, którym opatrzył rozdział pierwszy, jest w pełni uzasadniony, bowiem lata 1918–1924 można nazwać pierwszym okresem organizacyjnego kształtowania się sportu w Polsce, po latach zaborów. Powstały wówczas związki sportowe koordynujące działalność klubów i sekcji w takich dyscyplinach, jak piłka nożna, narciarstwo i szereg innych. Autor przypomniał także genezę Polskiego Komitetu Olimpijskiego oraz pionierskich działaczy sportu i ruchu olimpijskiego. Omówił też powstanie i zadania utworzonego w 1922 r. Związku Polskich Związków Sportowych, w ramach którego w latach następnych działał PKOL. Ze względu na wojnę z bolszewicką Rosją, powszechną mobilizację i ochotniczą służbę wojskową m.in. harcerzy, członków PTG „Sokół” i sportowców reprezentacja Polski nie wzięła udziału w IO w Antwerpii (1920). Działalność sportowa mogła się w pełni rozwijać i upowszechniać dopiero po ostatecznym ustaleniu granic państwowych, co nastąpiło praktycznie dopiero w drugiej połowie 1922 r., po trzech powstaniach i plebiscycie na Górnym Śląsku. W pionierskim okresie lat 1918–1924 oprócz zrealizowanych ważnych zadań organizacyjnych nadających ruchowi sportowemu strukturę obejmującą swym zasięgiem cały obszar państwa rozpoczęto dla jego potrzeb kształcenie kadry instruktorskiej. Byli oni następnie wykorzystywani w szkoleniu sportowym realizowanym w klubach sportowych i w wojsku. Polscy sportowcy przygotowali się do udziału w Tygodniu Sportów Zimowych w Chamonix (1924), które w następnych latach przekształciły się w igrzyska sportów zimowych.

Na IO w Paryżu (1924) sportowcy polscy wyjechali, jak oczekiwano, przede wszystkim po naukę i doświadczenie. Okazało się, że zdołali osiągnąć znacznie więcej, bo również sukcesy sportowe, zdobywając dwa medale wywalczone przez czteroosobową drużynę kolarzy torowych i jeźdźca Adama Królikiewicza.

W rozdziale drugim autor przybliżył wybrane wydarzenia sportowe z lat 1925–1929. Treść jego w pełni uzasadnia tytuł, jakim go opatrzył. Doborem faktów i ich znaczeniem udowodnił, iż w tychże latach nastąpił dalszy postęp. Sportowcy polscy odnieśli wiele korzystnych rezultatów w walce na arenach krajowych i międzynarodowych. Zrealizowano także pewną korektę organizacyjną, usprawniającą działalność klubów sportowych i stowarzyszeń sportowych w koordynacji z przygotowaniem do kolejnych, organizowanych co cztery lata, igrzysk olimpijskich. Nastąpiło to po analizie udziału reprezentacji Polski w IO w Paryżu w 1924 r.

W dalszej części tego rozdziału autor omówił genezę kolejnych związków sportowych, a mianowicie Polskiego Związku Atletycznego (1925) i Polskiego Związku Gier Sportowych (1928). Ten pierwszy wspierał kluby i sekcje propagujące dwie dyscypliny sportowe, a mianowicie zapasy i podnoszenie ciężarów. Natomiast ten drugi koordynował działalność klubów i sekcji propagujących piłkę siatkową, piłkę koszykową i piłkę ręczną. W lutym 1925 r. powstał Polski Związek Hokeja na Lodzie, który przyczynił się w okresie do 1939 r. do wielu między-

narodowych sukcesów polskiej drużyny hokejowej. Wydawany od maja 1921 r. jako tygodnik „Przegląd Sportowy” (do dziś, z przerwą od września 1939 r. do czerwca 1945 r.) zainicjował w 1926 r. coroczny wybór najlepszego polskiego sportowca. W tymże roku został nim wybrany przez czytelników Waclaw Kuchar, jeden z najwybitniejszych i najwszechstronniejszych polskich sportowców dwudziestolecia międzywojennego. W omawianym rozdziale autor przypomniał także inne wydarzenia, jak organizację pierwszego Kolarskiego Wyścigu Dookoła Polski (1928) oraz mistrzostw świata w narciarstwie FIS w Zakopanem w 1929 r.

W rozdziale trzecim, omawiającym wybrane wydarzenia sportowe z lat 1930–1934, autor kontynuował uzasadnienie tezy o dalszym systematycznym rozwoju sportu wyczynowego w Drugiej Rzeczypospolitej. Przypomniał osiągnięcia polskich bokserów, łuczników, łyżwiarzy, hokeistów i lekkoatletów. Reprezentanci tych i innych dyscyplin odnieśli je w meczach i turniejach międzypaństwowych oraz igrzyskach olimpijskich. Opisał przygotowania podjęte przez ZPZS-PKOL do IO w Los Angeles (1932) oraz przebieg długiej, męczącej i (kosztownej) na nie wyprawy polskiej reprezentacji. Okazała się ona niezwykle efektywna, gdyż złote medale wywalczyli w konkurencjach biegu sprinterskiego i długodystansowego; Stanisława Walasiewicz i Janusz Kusociński, a medal brązowy w rzucie dyskiem zdobyła Jadwiga Wajsówna. Wymieniona trójka lekkoatletów w kolejnych latach należała do najwybitniejszych polskich sportowców i są pamiętani przez osoby interesujące się historią sportu do dziś.

W kończącym się etapie pokoju w Europie (1935–1939) polscy sportowcy coraz liczniej i częściej uczestniczyli w imprezach rangi międzynarodowej, rozwijała się także działalność klubów i stowarzyszeń w skali krajowej. Rozdział czwarty omawiający i przypominający wybrane wydarzenia sportowe w tych latach jest pod względem objętościowym i faktograficznym najobszerniejszy. Polscy sportowcy uczestniczyli w igrzyskach zimowych w Garmisch-Partenkirchen oraz letnich w Berlinie (1936). Odbyły się one w atmosferze daleko innej niż poprzednie igrzyska. Nad sportem górowały w Berlinie elementy polityczne, nazistowskie, narzucone przez Adolfa Hitlera, które nie miały nic wspólnego z ideą równości propagowaną przez ruch olimpijski. Igrzyska te budziły niepokój nie tylko sportowców, lecz całej europejskiej opinii publicznej, były szeroko relacjonowane i komentowane przez radio i prasę. W Polsce w końcu lat trzydziestych wzrastało w związku z wydarzeniami w Niemczech napięcie polityczne i obawa o dalszy wzrost zagrożenia. Życie toczyło się jednak nadal we wszystkich dziedzinach, także w sporcie. W czerwcu 1937 r. w Warszawie odbyła się 36. Sesja Międzynarodowego Komitetu Olimpijskiego. Kolejne igrzyska zimowe miały odbyć się w 1940 r. w Sapporo. Z inicjatywy polskich działaczy MKOL przyjął w Warszawie szereg ich postulatów usprawniających sprawy organizacyjne i szkoleniowe w sporcie i szkolnym wychowaniu fizycznym.

Reprezentacja Polski w piłce nożnej wzięła udział w mistrzostwach świata w Strasburgu w 1938 r. Zawodnicy, startując indywidualnie w tenisie czy łucznic-

twie oraz zespołowo, np. w koszykówce, zdobywali najwyższe miejsce w rywalizacji międzynarodowej w Europie.

Nie mniejsze osiągnięcia stały się udziałem wioślarzy, bokserów i lekkoatletów. Autor książki, opisując wybrane wydarzenia z aren krajowych i zagranicznych, wielokrotnie przytaczał relacje prasowe oraz fragmenty wywiadów z ich uczestnikami. W lutym 1939 r. w Zakopanem odbyły się drugie mistrzostwa świata w narciarstwie FIS. W końcowej części czwartego rozdziału autor przypomniał ostatnie imprezy sportowe z udziałem Polaków, zorganizowane niemal w przededniu agresji Niemiec na Polskę. Był to mecz piłki nożnej odbyty 27 sierpnia 1939 r. w Warszawie między Polską a Węgrami oraz akademickie mistrzostwa świata w sierpniu tegoż roku w Monte Carlo.

W podsumowaniu autor zbiorczo ocenił dzieje wyczynowego sportu w Polsce w latach międzywojennych, w sferze organizacyjnej krajowej i międzynarodowej oraz w aspekcie rezultatów sportowych. W tej pierwszej nastąpiło utworzenie struktury organizacyjnej koordynującej działalność sportową w kraju, od szczebla podstawowego aż po centralny. Polskie związki sportowe weszły w skład federacji sportowych, Polska włączyła się do ruchu olimpijskiego przez działalność PKOl oraz udział sportowców w igrzyskach olimpijskich, letnich i zimowych. Sportowcy polscy zdobyli wiele tytułów i medali w rywalizacji międzynarodowej. Wymienił je Szujecki w końcowym akapicie podsumowania. Korespondują nie tylko z nim, ale całą treścią podsumowania załączniki. Autor zaprezentował w nich w przejrzystej formie tabel wyniki uzyskane przez polskich sportowców w igrzyskach olimpijskich, zarówno letnich, jak i zimowych. Zestawił również wyniki uzyskane przez polskich sportowców w mistrzostwach Europy i mistrzostwach świata. Zadał sobie trud, zestawiając w ujęciu chronologicznym po trzech czołowych sportowców wyłonionych przez czytelników „Przeglądu Sportowego” od 1926 r. do 1938 r. W ostatnich dwóch załącznikach zestawił spotkania i rezultaty polskiej drużyny piłki nożnej i polskiej drużyny hokejowej z drużynami zagranicznymi.

Bibliografia, kończąca omawianą książkę, złożona jest z publikacji naukowych, popularnonaukowych, encyklopedycznych, sygnalizuje także wykorzystanie przez autora prasy sportowej wydawanej w Polsce w latach 1921–1939.

Książka napisana w sposób bardzo sprawny przez Krzysztofa Szujeckiego jest monografią poświęconą dziejom sportu w Drugiej RP. Autor nie skupił się tylko na wątkach sensacyjnych i ciekawostkach, co sygnalizuje jej podtytuł. Jest jego oryginalnym ciekawym utworem napisanym w sposób przystępny, obrazowy, literacki. Spełnia więc wymóg książki popularnej, mającej wszystkie walory mogące przyciągnąć czytelników zainteresowanych nie tylko bieżącymi wydarzeniami sportowymi, ale zadającymi sobie pytania dotyczące wcześniejszych lat.

dr Grzegorz Wieczorek

Adiunkt

grzegorz.wieczorek@wsb.wroclaw.pl